

VEJLEDNINGSBLADE

SUPPLEMENT TIL „VEJLEDNING FOR RINGKØBING BYMIDTE”

INTRODUKTION

Ringkøbing-Skjern Kommune ønsker at fortsætte den hovedlinje, der hidtil er blevet fulgt for at bevare den smukke bymidte i Ringkøbing, men samtidigt ønskes en opdatering og præcisering af reglerne, der tager udgangspunkt i Bevaringsdeklarationen fra 1972 samt efterfølgende lokalplaner og administreres efter "Vejledning for Ringkøbing Bymidte" fra 1998. Vejledningen er derfor blevet suppleret med et tillæg samt nærværende vejledningsblade, der består af stil- og temablade. Materialet tager udgangspunkt i anbefalinger fra Ringkøbing-Skjern Kommunes Bevaringsråd.

Stilbladene beskriver de arkitektoniske stilarter, der i forskellige perioder har præget byggeriet i byen. Inden tidens smag nåede Vestjylland, var den både afdæmpet og tilpasset de lokale forhold, og selv om byggeriet i Ringkøbings gader har mange fællestræk, og fremstår meget harmonisk, afspejler husene alligevel de fremherskende stilarter inden for arkitekturen. Denne forskellighed er en vigtig del af bygningskulturen, og den er med til at give et spændende og varieret bymiljø, samtidig med at den fortæller om byens udvikling og historie.

Administrationen af bevaringsdeklarationen tager udgangspunkt i den enkelte bygnings arkitektur og stil, og stilbladene beskriver derfor, hvordan de forskellige perioders smag og ideer kan aflæses i bygningsformen, håndværksteknikken, materialerne og alle de andre små detaljer, man skal være opmærksom på, når man arbejder med gamle bygninger.

Temablade behandler emner som altaner, udhuse, garager og andre småbygninger på tværs af de enkelte stilarter.

Bevaringsværdier. Bevaringsdeklarationen og lokalplanerne har til formål at sikre de værdier, der er knyttet til de gamle huse og gademiljøet i Ringkøbing bymidte, og derfor kan det være nyttigt at gøre sig klart, hvad det egentligt er for kvaliteter, der ønskes bevares, og hvad det stiller af krav til vedligeholdelse, renovering og nybygning. Selv om alle er enige om, at de gamle huse er smukke, og at bymiljøet er hyggeligt og rart at færdes i, ser man ikke på husene med de samme øjne. I det følgende beskrives derfor fire begreber, der kan være med til at tydeliggøre de bevaringsværdier, der ønskes sikret med anvisningerne i vejledningen og bevaringsbladene.

BEVARINGSVÆRDIER

Originalitet. Grundlaget for bevaringsarbejdet er de historiske bygninger, der gennem generationer har dannet rammen om bylivet i Ringkøbing og giver bymiljøet en særlig historisk dimension. Bevidstheden om, at man står over for et hus, der også lå her, da tidligere generationer færdedes i gaderne, kan ikke erstattes af en nutidig bygning i gammel stil, men slid, restaurering og ombygninger vil langsomt betyde, at større eller mindre dele af de gamle bygninger forsvinder eller udskiftes, og derfor er det vigtigt at sikre og bevare originaliteten så længe som muligt.

Autencitet. Tiden sætter sine spor på en gammel bygning, og slid, nedbrydning og vedligeholdelse kan direkte aflæses og giver bygningen autencitet eller troværdighed. Det er ikke et mål at få bygningen til at fremstå som ny. Patinerede tegltage og facader fortæller om bygningens alder, slidte trappesten fortæller om mange års brug, og gamle vinduer med mange lag maling vidner om generationers vedligeholdelse. Alt for voldsom istandsættelse og renovering med moderne, industrifremstillede materiale kan derfor få et gammelt hus til at fremstå utroværdigt og uden sjæl.

Fortælle værdi. Gamle huse kan have en stor fortælle værdi i deres arkitektur, bygningsdetaljer eller slid. Husenes arkitektur kan fortælle om forskellige perioders smag og økonomiske eller byggetekniske muligheder, lige som for eksempel stik fra tilmurede porte og vinduer kan fortælle om tidligere tiders skiftende brug af bygningen. Nogle af disse spor kan umiddelbart tydes, mens andre kræver en forklaring. Det er derfor vigtigt at være opmærksom på disse træk og detaljer, så man ikke ved renovering eller bygningsændringer sletter sporene og dermed gør husene mindre interessante.

Helhedsindtryk. En bygning ændrer sig med tiden. Mange bygninger har skiftet brug eller er blevet ombygget eller udvidet, så de har fremstået forskelligt på forskellige tidspunkter, og det er ikke meningen med bevaringsbestræbelserne at standse denne udvikling. Det er heller ikke meningen at tilbageføre bygningerne til en tidligere periode, med mindre der i tidens løb er udført uheldige ændringer. Men det er vigtigt at respektere bygningens historiske kvaliteter og sikre disse optimalt i en ændret arkitektonisk sammenhæng, der på en harmonisk måde kombinerer nyt og gammelt.

STILOVERSIGT

Klassicismen (ca. 1790-1850)

Enkel hovedform med afvalmede tage og symmetriske facader, ofte med et fremhævet midterparti med trekantgavl. Facaderne er markeret med markante hvide gesimser og vandrette/lodrette pudsede bånd.

De ældste Ringkøbinghuse (ca. 1780-1870)

De små, gamle huse i Ringkøbings gader omtales ofte som 'ringkøbinghuse'. Husene er forholdsvis lave, opmuret i mørkerøde teglsten, med hvide gesimser og afvalmede tage, og vinduerne har to rammer, det er opdelt i mindre felter af smalle sprosser.

Historicismen (ca. 1850-1910)

Inspireret af tidligere perioders arkitektur, ofte med sammenblanding af stilarterne. Karakteriseret af mange dekorative detaljer som karnapper, tårne, spir og varieret murværk med felter i kontrastfarve, pudsede borter og kunstfærdige dekorationer.

Plesner og efterfølgerne (ca. 1906-1930)

Kompakte huse med en tyngde, der understreges af de kraftige, hvide gesimser og de afvalmede tage. Rødt murværk med forskellige formsten ved gesimser, vinduer og bygningsfremspring. Markante, hvide vinduer med opsprodsning i små rudefelter.

Bedre Byggeskik (ca. 1915-1940)

Husene er typisk opført i rødt murværk med røde tage, og facaderne er velproportionerede med en harmonisk og ofte symmetrisk placering af vinduer og døre. Kan have markante gavle eller afvalmet tag med kraftige, hvide gesimser.

Bungalowen (ca. 1935-1940)

Bungalowen er et næsten kvadratisk hus med høj kælder og pyramideformet tag. Ydervæggene er pudsede eller af gule eller røde teglsten. Husene har paptage med lav taghældning eller røde tegltage med lidt større hældning.

Efterkrigstiden (ca. 1945-1980)

Forskellige hustyper med det fællestræk, at de er opført som traditionelt håndværk, men med et moderne arkitektonisk udtryk, som peger frem mod vor tid. Enkelte huse opført før 1945 tilhører også denne kategori.

Ringkøbing Kirke er fra 1200-tallet og Hotel Ringkøbing er fra omkring 1600, og de repræsenterer henholdsvis gotikken og renæssancen, men det er først klassicismen, der bliver udbredt fra slutningen af 1700-tallet, der for alvor præger byens arkitektur, som vi kender den i dag.

Klassicismen var inspireret af antikkens arkitektur i Grækenland og Rom, og man stræbte efter de klassiske arkitektoniske idealer med harmoniske bygninger i enkle og rene former, som man kendte dem fra studier af antikkens arkitektur. Stilens alvorlige facader var en reaktion på rokokoen, der havde domineret den foregående periode med elegante og forfinede facader med snirklede, asymmetriske dekorationer.

Klassicismen opdeles i flere perioder, startende med Louis Seize, hvor klassiske motiver som guirlander, vaser og ovale medailloner bruges som dekoration på ellers meget enkle facader. I Øster Strandgade er der bevaret en smuk gadedør med udskaarne vaser, der stammer fra denne periode, der dog først nåede til Vestjylland med en vis forsinkelse.

Den næste periode, empire, er napoleontidens stil, der især er inspireret af den romerske kejser-tids arkitektur med mere enkle og kraftfulde bygninger end Louis Seize-perioden. Borgmestergården fra 1817 er et godt eksempel på den vestjysk empire, der også har sat sit præg på de mange smukke klitgårde, der blev bygget op gennem 1800-tallet.

I Ringkøbing er der kun få rendyrkede eksempler på klassicismen, men stilen har sat sit præg på mange af byens mere anonyme huse.

Det typiske klassicistiske hus har en enkel hovedform med afvalmede tage og symmetriske facader, ofte med en frontispice, et fremhævet midterparti inspireret af tempelgavle med søjler og trekantgavl.

Facaderne er indrammet af markante hvide gesimser og pudsede pilastre eller lisener (lodrette hvide pudsfelter) der fremhæver de mørke teglsten og giver husene deres særlige vestjyske karakter. Vinduerne er typisk dannebrogsvinduer med sprosser, og dørene er smukt udførte i Louis seize-stil eller med den senere opdeling i enkle, ensartede fyldninger som det gamle rådhus.

Bygningsdele og overflader. Det klassicistiske hus er præget af enkle former, symmetri og harmoni. Såvel helheden som detaljerne er bevidst skabt ud fra de klassiske arkitekturidealer, og det er vigtigt, at man ikke bryder denne sammenhæng med elementer, der er fremmede for arkitekturperioden.

Man skal tilstræbe at bibeholde de originale bygningsdele, der ofte har stor håndværksmæssig kvalitet, og i kraft af mange års brug og vedligeholdelse har en karakter og historisk fortællerværdi, der ikke kan erstattes af nye kopier.

Facader. Nødvendige facadereparationer skal udføres med genbrugssten, der har samme karakter som de gamle, og fuger i murværket og omkring vinduer skal udføres som traditionelle mørtelfuger. Refendfugede og kvaderpudsede facadepartier skal bibeholdes med den originale profilering.

Tag. Ved udskiftning af tagsten skal der oplægges nye vingetegl i gammelt format i en mørk og gerne varieret farve uden overfladebehandling. Tagrender skal udføres i Zink, og gesimsens originale udformning, der ofte er meget markant, skal bibeholdes ved tagudskiftning. Nye kviste skal udformes og placeres, så de er tilpasset husets arkitektur.

Vinduer. Ved udskiftning af vinduer skal man vælge traditionelle enkeltlags trævinduer med kitfals, og varmesolering udført som kobled eller indvendigt monterede forsatsrammer. Der må ikke isættes termoruder, når vinduerne er med sprosser. I nyere huse, der er opført med vinduesrammer uden sprosser, for eksempel dannebrogsvinduer, må der benyttes termoruder med trekantede glaslister i træ eller alternativt termoruder monteret med indvendige glaslister, der giver en smukkere løsning med dimensioner som kit.

Facadedøre. Yderdørene er ofte karakteristiske for den enkelte ejendom og bør kopieres ved udskiftning. Yderdørene må kun erstattes af nye, standardfremstillede modeller efter nærmere godkendelse.

Regler. Ovenstående krav er gældende i bevaringsområdet i Ringkøbing og i visse bevarende lokalplaner, og anbefales fulgt i andre områder. Nærmere oplysninger fås ved kommunen.

Op til slutningen af 1700-tallet var husene i Ringkøbing udført i bindingsværk, men efterhånden ændredes byggeskikken, og grundmurede huse begyndte at afløse bindingsværkshuse, der i dag kun ses enkelte steder i byen. Samtidigt afløste tegl de gamle stråtage, der blev forbudt i 1799. Der udvikledes i løbet af få år en markant vestjysk byggeskik, som stadig præger området, og denne helstøbte sammenhæng er en stor kvalitet, som danner baggrunden for bevaringsarbejdet.

De små, gamle huse i Ringkøbings gader har mange fællestræk, og omtales ofte som 'rigtige ringkøbinghuse'. På trods af lighederne afspejler de også de fremherskende stilarter inden for arkitekturen, men inden tidens smag nåede Vestjylland var de både afdæmpet og tilpasset de lokale forhold. De forskellige stilarter er nærmere omtalt på andre stilblade, men dette stilblad omhandler de mere anonyme huse, der dog alle har deres særlige kvaliteter.

Det typiske ringkøbinghus er et forholdsvis lavt hus, opmuret i de karakteristiske mørkerøde teglsten, der blev fremstillet på egnen. Kraftige, hvide gesimser er et gennemgående træk, der giver facaderne en markant karakter, og ofte er de suppleret med hvide dør- og vinduesindfatninger, der sammen med liséner (lodrette hvide pudsfelter) og vandrette pudsede bånd afspejler klassicismen, som var den fremherskende arkitekturretning op til slutningen af 1800-tallet.

De store, afvalmede tegltage er et specielt vestjysk træk, som er tilpasset det blæsten og giver husene en robust karakter.

Tidligere var fugerne, lige som tagenes forskelling, optrukket med hvidtekalt, men i dag er denne skik forladt, og der findes kun spredte rester af hvidtekalk på nogle af de gamle facader.

Vinduerne i de ældste huse består oftest af to rammer, det er opdelt i mindre felter af smalle sprosser. Senere i perioden betød påvirkningen fra klassicismen, at vinduerne opdeltes i fire rammer, i stil med de senere dannebrogsvinduer, men med en yderligere opsprodsning af de nederste, store rammer. Vinduerne er kun tilbagetrukket få centimeter, og ofte er sålbænkene erstattet af et tyndt pudslag. Fordørene er ofte ret detaljerede, og afspejler den fremherskende smag på fremstillings-tidspunktet.

Bygningsdele og overflader. Ringkøbinghusene er enkle og smukke, og det er først og fremmest de autentiske materialer og indtrykket af gamle, men velholdte huse, der giver det helstøbte gademiljøet. Det er derfor vigtigt, at dette præg ikke brydes af moderne industrifremstillede materialer.

Hvor det er muligt, skal man altid tilstræbe at bibeholde de originale bygningsdele, der ofte har stor, historisk fortællerværdi, der ikke kan erstattes af nye kopier.

Facader. Nødvendige facadereparationer skal udføres med genbrugssten, der har samme karakter som de gamle, og fuger i murværket og omkring vinduer skal udføres som traditionelle fuger i kalkmørtel.

Tag. Ved udskiftning af tagsten skal der oplægges nye vingetegl i gammelt format i en mørk og gerne varieret farve uden overfladebehandling. Husene havde oprindeligt ingen tagrender, men det er efterhånden udført på de fleste, og ved udskiftning skal nye udføres i Zink. Gesimsens originale udformning skal ligeledes bibeholdes ved tagudskiftning. Kviste er ikke et oprindeligt træk, men er efterhånden blevet en del af arkitekturen, der dog skal begrænses og tilpasses husets arkitektur.

Vinduer. Ved udskiftning af vinduer skal man vælge traditionelle enkeltlags trævinduer med kitfals, og varmeisolering udført som koblede eller indvendigt monterede forsatsrammer. Der må ikke isættes termoruder, når vinduerne er med sprosser. I nyere huse, der er opført med vinduesrammer uden sprosser, for eksempel dannebrogsvinduer, må der benyttes termoruder med trekantede glaslister i træ eller alternativt termoruder monteret med indvendige glaslister, der giver en smukkere løsning med dimensioner som kit.

Facadedøre. Yderdørene er ofte karakteristiske for den enkelte ejendom og bør kopieres ved udskiftning. Yderdørene må kun erstattes af nye, standardfremstillede modeller efter nærmere godkendelse.

Regler. Ovenstående krav er gældende i bevaringsområdet i Ringkøbing og i visse bevarende lokalplaner, og anbefales fulgt i andre områder. Nærmere oplysninger fås ved kommunen.

Historicismen udspringer af den stigende interesse for historiske stilarter i midten af 1800-tallet. Nye byggematerialer som støbejern, cement og stuk, gjorde det langt nemmere at imitere tidligere perioders arkitektur, og man begyndte at bruge arkitekturhistorien som et stort katalog, man frit kunne vælge fra. Ofte blandede man stilarterne, og eftertiden har da også givet perioden den rammen- de betegnelse "stilforvirring".

Historicismen var i Danmark delt i to hovedretninger, en "europæisk" retning, der lagde vægten på frodigt dekorerede facader inspireret af arkitekturen nede i Europa, og en "dansk" retning hvor synligt murværk og traditionelle danske materialer som tegl, træ og granit blev sat i højsædet. Denne retning førte i perioden fra 1890 til 1910 til nationalromantikken, hvor danske og nordiske motiver blev betragtet som mere ærlige.

En særlig afart af historicismen var "rosenborgstilen" som i Ringkøbing er repræsenteret med ejendommen Torvegade 4. Denne stil er inspireret af nederlandsk renæssance fra Christian Ivs tid, blot er de kunstfærdige sandstensornament udført i cement. Rundbuestilen med blank murværk og markante buer over vinduer og døre er en anden afart, som var inspireret af romansk arkitektur, ofte sammenblandet med andre stiltræk. Ringkøbings station fra 1875 er et typisk eksempel på rundbuestilen.

Det typiske historicistiske hus er først og fremmest karakteriseret af de mange detaljer. Husene kan have karnapper, tårne og spir, der giver dem et romantisk udtryk, og murværket er ofte meget varieret med fremspring og tilbagetrukne felter, lige som der kan optræde mønstre i kontrastfarve eller borter opbygget af færdigkøbte elementer.

Der er ikke nogen fællesnævner for vinduer og døre, der varierer efter husenes udtryk og ofte er indrammet med særlige formsten eller pudsede felter, lige som de for kan være fremhævede med præfabrikerede elementer som for eksempel frontispicer eller små overdækninger og dekorerede sålbænke.

Eftertiden har i perioder set ned på den historicistiske arkitektur, der ikke altid har de store arkitektoniske kvaliteter, men husene er med til at berige bybilledet med deres finurlige detaljer, og i dag vil man nødigt undvære dem i bybilledet.

Bygningsdele og overflader. De historicistiske huse kan være meget forskellige i facadeudtrykket, men de er ofte bygget med stor håndværksmæssig kvalitet, der afspejler periodens byggeteknik og -materialer, og det er vigtigt, at dette håndværksmæssige præg ikke brydes af moderne industri-fremstillede materialer. Hvor det er muligt, skal man bibeholde de originale bygningsdele, der ofte er meget specielle og kan være svære at erstatte med nye, med mindre man får udført kopier eller finder tilsvarende bygningsdele som genbrugsmaterialer.

Facader. Facadereparationer skal udføres med sten, der har samme karakter som de gamle, og fuger i murværket og omkring vinduer skal udføres som de oprindelige, der ofte er fremtrukne hamborgfuger.

Tag. Ved udskiftning af tagsten skal der oplægges nye vingetegl i gammelt format uden overfladebehandling. I tilfælde, hvor man har brugt andre formater, kan tilsvarende tagsten benyttes. Skifertage skal udskiftes med naturskifer som de oprindelige. Tagrender skal udføres i Zink, og gesimsens originale udformning skal bibeholdes. Nye kviste skal udformes og placeres, så de er tilpasset husets arkitektur.

Vinduer. Vinduerne varierer i udformning, og ved udskiftning af vinduer skal man vælge traditionelle enkeltlags trævinduer med kitfals, og varmeisolering udført som koblete eller indvendigt monterede forsats-rammer. Der må ikke isættes termoruder, når vinduerne er med sprosser. I nyere huse, der er opført med vinduesrammer uden sprosser, for eksempel dannebrogsvinduer, må der benyttes termoruder med trekantede glaslister i træ eller alternativt termoruder monteret med indvendige glaslister, der giver en smukkere løsning med dimensioner som kit.

Facadedøre. Yderdørene er ofte karakteristiske for den enkelte ejendom, og må kun erstattes af nye, standardfremstillede modeller efter nærmere godkendelse.

Regler. Ovenstående krav er gældende i bevaringsområdet i Ringkøbing og i visse bevarende lokalplaner, og anbefales fulgt i andre områder. Nærmere oplysninger fås ved henvendelse til Ringkøbing-Skjern Kommune.

Arkitekten Ulrik Plesner har i høj grad sat sit præg på Ringkøbings arkitektur. Han har tegnet flere af byens markante bygninger og endnu flere er direkte eller indirekte inspireret af hans arkitektur.

Plesner, der var præstesøn fra Vedersø, levede fra 1861 til 1933, og var en af de førende arkitekter i den bevægelse, der i begyndelsen af 1900-tallet gjorde op med historicismen og i stedet ønskede at finde frem til en enkel, smuk og stærk arkitektur med udgangspunkt i den oprindelige byggeskik. Nogle af Plesners bygninger, som for eksempel Aldershvile, er stadig påvirket af nationalromantikken, men i sin arkitektur videreførte Ulrik Plesner ofte træk fra den traditionelle vestjyske byggeskik med røde musten, hvide gesimser og afvalmede gavle i en ny fortolkning.

Ulrik Plesners bestræbelser på at søge tilbage til kvaliteten i gode, lokale byggetraditioner var til stor inspiration for Landsforeningen Bedre Byggeskik og murermestervillaerne, der præger Ringkøbings arkitektur frem til Anden Verdenskrig, og hans indflydelse har således været stor, både lokalt og på landsplan.

Af Plesners bygninger i Ringkøbing er her vist Dommerkontoret fra 1905, Priorgården fra 1910 og den gamle sparekasse i Østergade fra 1913. De øvrige huse er tegnet af Plesners assistent, Kristian Jensen, og de lokale bygmestre, der ofte brugte motiver fra arkitekturen i forbindelse med andre byggeopgaver i Ringkøbing. Plesners huse har dog en umiskendelig kvalitet, der adskiller dem fra efterfølgernes.

Bygningskroppene er kompakte med en tyngde, der understreges af de kraftige, hvide gesimser og de afvalmede tage. Hvor der er kviste, er disse ofte udformet som pult- eller saddekviste, og ikke som de traditionelle saddeltagskviste, der ellers præger byen.

Murværket er i egnens mørkerøde sten, og forskellige formsten ved gesimser, vinduer og bygningsfremspring giver murværket en egen form for dekoration, der sammen med de hvide bygningsdele og kraftige vinduer med opsprodsning på en gang er pynteligt og meget robust som de vestjyske klitgårde. Det er disse træk, der gentages af Plesners efterfølgere og ligeledes går igen i en mere afdæmpet udformning i de mange murermeisterhuse, der blev bygget i begyndelsen af 1900-tallet.

Bygningsdele og overflader. De plesnerinspirerede huse er alle udført med stor håndværksmæssig kvalitet og i traditionel byggeteknik og -materialer, og det er vigtigt, at dette håndværksmæssige præg fastholdes og ikke brydes af moderne industrifremstillede materialer. Hvor det er muligt, skal man bibeholde de originale bygningsdele, der ofte er svære at erstatte med nye i tilsvarende udformning og dimensioner, med mindre man får udført kopier eller finder tilsvarende som genbrugsmaterialer.

Facader. Facadereparationer skal udføres med sten, der har samme karakter som de gamle, og fuger i murværket og omkring vinduer skal udføres som de oprindelige, der ofte er udført i en grov, gullig kalkmørtel. Facader i blank mur må ikke pudses.

Tag. Ved udskiftning af tagsten skal der oplægges nye vingetegle i gammelt format uden overfladebehandling, og tagrender skal udføres i Zink, lige som gesimsens originale udformning skal bibeholdes, da den er en væsentlig del af arkitekturen. Kvistene er forskelligt udformet og skal udskiftes med tilsvarende, lige som nye kviste skal tilpasses huse-nes individuelle arkitektur.

Vinduer. Vinduerne varierer i udformning, og ved udskiftning skal den oprindelige opdeling og de oprindelige dimensioner, der ofte er kraftigere end normalt, bibeholdes. Der skal isættes traditionelle enkeltlags trævinduer med kitfals, og varmesolering udført som koblede eller indvendigt monterede forsatsrammer. Der må ikke isættes termoruder, når vinduerne er med sprosser. I nyere huse, der er opført med vinduesrammer uden sprosser, for eksempel dannebrogsvinduer, må der benyttes termoruder med trekantede glaslister i træ eller alternativt termoruder monteret med indvendige glaslister, der giver en smukkere løsning med dimensioner som kit.

Facadedøre. Yderdørene, der ofte er fremstillet specielt til den enkelte ejendom, skal bibeholdes, og må kun undtagelsesvist erstattes af nye, standardfremstillede modeller efter nærmere godkendelse.

Regler. Ovenstående krav er gældende i bevaringsområdet i Ringkøbing og i visse bevarende lokalplaner, og anbefales fulgt i andre områder. Nærmere oplysninger fås ved henvendelse til Ringkøbing-Skjern Kommune.

Landsforeningen Bedre Byggeskik blev stiftet i 1915, og var frem til 1947 med til at præge byggeriet i Danmark. Historicismen, der slog igennem i 1850'erne og prægede byggeriet frem til 1920'erne, blandede stilarter fra forskellige perioder og hentede motiver uden for landets grænser, og det var denne „stilforvirring“, der fra flere sider skabte ønsket om en ny arkitektur, der tog udgangspunkt i den hjemlige byggeskik.

Blandt de arkitekter, der var med til at skabe og inspirere Landsforeningen, var de to præstesønner fra henholdsvis Vedersø og Kloster, Martin Nyrop og Ulrik Plesner, men også mange andre af samtidens kulturpersoner, som Emma Gad og Johan Skjoldborg, var fortalere for en nyfortolkning af den danske byggeskik.

Foreningen udbredte sine tanker gennem blandt andet kurser for bygmestre, udgivelse af typetegninger, samt en tegnehjælp, hvor man kunne få tilrettet sine tegninger efter foreningens idealer, og især i perioden op til slutningen af 1930'erne havde den stor indflydelse på byggeriet i Danmark, og således også i Ringkøbing, hvor den har præget de gader der ligger umiddelbart op til den gamle bymidte med de mange muremestervillaer, der er bygget med inspiration fra Bedre Byggeskik.

Bedre Byggeskiks mål var, at husene skulle være „enkle, hjemlige og smukke som de gamle huse“, og man søgte en arkitektur, der i modsætning til „stilforvirringen“ var uden unødigt og fordyrende pynt. Husenes hovedform er enkel og kompakt, og for villaernes vedkommende altid med udnyttet overetage.

Det typiske Bedre Byggeskik-hus har ofte markante gavle og saddeltage med enkle gesimser, men i Ringkøbing er det afvalmede tag med markante gesimser, som bygmestrene kendte fra den ældre vestjyske byggeskik, langt det almindeligste, og en del af husene har en markant gavlkvist med indgangsdøren. Husene er opført i rødt murværk og med røde tage, og facaderne er velproportionerede med en harmonisk og ofte symmetrisk placering af vinduer og døre, og vinduesformatet er så vidt muligt ens på alle facader.

Husene er præget af godt håndværk og gode materialer, der sammen med den fornuftige indretning og de smukke facader betyder at husene stadig er blandt de mest eftertragtede.

Bygningsdele og overflader. Bedre Byggeskik-husene er udført med stor håndværksmæssig kvalitet i traditionel byggeteknik og -materialer, og det er vigtigt, at dette håndværksmæssige præg fastholdes og ikke brydes af moderne industrifremstillede materialer, da selv små ændringer kan ødelægge den gennemtænkte arkitektur.

Facader. Bedre Byggeskik-husene i Ringkøbing er opført i rødt murværk, og facadereparationer skal udføres med sten, der har samme karakter som de oprindelige.

Tag. Ved udskiftning af tagsten skal der oplægges nye vingetegl i gammelt format uden overfladebehandling, og tagrender skal udføres i Zink, lige som gesimsens originale udformning skal bibeholdes, da den er en væsentlig del af arkitekturen. Kvistene er forskelligt udformet og skal udskiftes med tilsvarende, lige som nye kviste skal tilpasses husenes individuelle arkitektur. Ovenlys skal udføres i støbejern som de oprindelige eller som moderne ovenlysvinduer, der er tilpasset bevaringsværdige huse og kun undtagelsesvist som større ovenlysvinduer med redningsåbninger.

Vinduer. Vinduerne varierer i udformning, og ved udskiftning skal den oprindelige opdeling og de oprindelige dimensioner bibeholdes. Der skal isættes traditionelle enkeltlags trævinduer med kitfals, og varmesolering udført som koblete eller indvendigt monterede forsatsrammer. Der må ikke isættes termoruder, når vinduerne er med sprosser. I nyere huse, der er opført med vinduesrammer uden sprosser, for eksempel dannebrogsvinduer, må der benyttes termoruder med trekantede glaslister i træ eller alternativt termoruder monteret med indvendige glaslister, der giver en smukkere løsning med dimensioner som kit. Hjørnevinduer og andre vinduer fra slutningen af perioden, der ikke er opdelt vandret, må ikke opdeles yderligere.

Facadedøre. Yderdørene, der er karakteristiske for den enkelte ejendom, skal bibeholdes, og må kun undtagelsesvist erstattes af nye, standardfremstillede modeller efter nærmere godkendelse.

Regler. Ovenstående krav er gældende i bevaringsområdet i Ringkøbing og i visse bevarende lokalplaner, og anbefales fulgt i andre områder. Nærmere oplysninger fås ved kommunen.

Den internationale funktionalisme slog for alvor igennem i slutningen af 1920'erne med hvide, skarptskårne og enkle huse med flade tage, store vinduer og uden symmetri i facaderne. I Ringkøbing slog den ikke igennem i sin rene form, men i midten af 1930'erne blev der bygget mange bungalower, der er stærkt inspireret af funktisstilen, men i en mere afdæmpet udgave, som passede bedre til den vestjyske mentalitet.

Ordet bungalow er engelsk, og kommer af „bang-la“, der på hindi betyder bengalsk, og betegner et lille indisk herberg eller sommerhus. Bungalow blev den engelske betegnelse for et lille, letbygget hus i en etage, bygget til europæere i Indien, men i Danmark dækker ordet i dag en bestemt, meget karakteristisk, bygningstype.

Den typiske bungalow er et næsten kvadratisk hus med høj kælder og mere eller mindre pyramideformet tag. Ydervæggene er murede, og de kan være pudsede eller med facader af gule eller røde teglsten, eventuelt med vandrette bånd i kontrastfarve.

Husene har ofte paptage med lav taghældning eller røde tegltage med lidt større hældning af hensyn til tætheden, og midt på taget sidder den karakteristiske skorsten, der viser, at husene oprindeligt var uden fjernvarme.

Vinduerne er ofte opdelt i to eller tre lodrette rammer, men uden sprosser, og som regel er der hjørnevinduer som i de mere rendyrkede funkisvillaer. I enkelte huse har der oprindeligt været jernvinduer, der var tidens mest moderne løsning. Vinduerne er kun trukket få centimeter tilbage i forhold til facaden, og sålbænkene er udført i tynde klinker eller zink, så facaden fremstår flad og let.

Planløsningen er meget enkel, ofte med to stuer mod gaden, indgang og køkken mod nord og soveværelse mod haven. Den høje kælder er ofte lys og rummelig, men med ret lav lofthøjde.

Interiøret er enkelt med glatte pudslofter og parketgulve, med dog er der ofte fyldningsdøre og profilerede gerigter som i de mere traditionelle murermeisterhuse fra samme periode. Det understreger på samme måde som de ofte ret traditionelle facadematerialer, at stilen nok skulle være moderne, men ikke mere end at man stadig følte sig hjemme i det nye hus.

Bygningsdele og overflader. Husene er først og fremmest enkle og nøgterne, og det er vigtigt at respektere dette. Gør dem ikke "finere" med glaserede tagsten, dannebrogsvinduer eller dekorative detaljer. Husene er smukke, når de står helt enkle, som de er tænkt.

Facader. Facaderne på både den murede og den pudsede bungalow fremtræder meget glatte uden dekorative detaljer, og det er vigtigt for helhedsindtrykket at fastholde denne karakter.

Tag. Taget med det brede udhæng er et markant element i bungalowens arkitektur, og ved udskiftning skal man vælge samme materiale som det originale. Tagrender skal udføres i zink, og udhængets udformning må ikke ændres.

Vinduer. Vinduesudskiftninger bør foretages i samme materiale og opdeling som de originale. Især de pudsede bungalower har ofte haft spinkle jernvinduer, og det er i dag muligt at få nye, isolerede vinduer med samme profil. Alternativt kan der isættes træ/alu-vinduer med spinkle dimensioner. De murede bungalower har ofte haft tofarvede trævinduer, som fremhæver det spinkle udtryk, og disse bør udskiftes med tilsvarende nye vinduer i træ med traditionel opdeling i karm og ramme. Alternativt kan anvendes træ/alu-vinduer med dimensioner som de originale vinduer.

Facadedøre. Yderdørene er enkelt udført og må ikke udskiftes med døre, som ikke passer til den enkle stil.

Om- og tilbygning

Ved ombygning og tilbygning skal man tilstræbe lige så enkle løsninger som i det oprindelige hus. Mange bungalower har fra starten haft en smallere fløj bygget på hovedhuset i flugt med den ene facade, og med samme taghældning og afvalmning som resten af huset. På den måde understreges tagfladen og den kubiske form. Skrå gavle bryder bungalowens enkle arkitektur. En tilbygning kan også udføres som en mindre udgave af hovedhuset, der kobles på et hjørne eller forbindes med en mellemgang med fladt tag.

Regler. Ovenstående krav er gældende i bevaringsområdet i Ringkøbing og i visse bevarende lokalplaner, og anbefales fulgt i andre områder. Nærmere oplysninger fås ved henvendelse til Ringkøbing-Skjern Kommune.

Efterkrigstidens bygninger op til ca. 1980 er beskrevet samlet i dette stilblad. Der er tale om forholdsvis få bygninger inden for det område af bymidte, der er omfattet af bevaringsregler, men ikke desto mindre er det vigtigt, at også disse bygninger behandles med respekt for den arkitektoniske helhed, de indgår i, da ugenemtænkte ændringer kan være til stor skade for helheden. I dette stilblad er bygningstyperne for overskuelighedens skyld delt op i statslånshuset, 50'ermurermestervillaen og den funktionelle tradition.

Statslånshusene er bygget i perioden 1938 til 1958, hvor staten ydede lavtforrentede lån for at fremme boligbyggeriet. Det var en betingelse, at boligerne overholdt snævre rammer for pris og størrelse, og derfor er der tale om beskedne huse, der ofte er meget velgennemtænkte for at udnytte den begrænsede plads. Den traditionelle rumdeling blev blødt op med spiseplads i køkkenet og en mere uformel holdning til stuen, der ofte havde direkte adgang til værelser. Husets konstruktion er enkel, og i modsætning til de traditionelle murermestervillaer fremtræder husene lette med lav facadehøjde og taghældning. Husene er ofte opført i teglsten med eternitskifer på taget, og i mange tilfælde er der arbejdet med enkle, men smukke detaljer og træpartier, der fremhæver fordøren og større vinduer til stuen.

50'er murermestervillaen har mange fællestræk med de ældre Bedre Byggeskik-inspirerede villaer, men adskiller sig markant ved store tagudhæng og varierende vinduesstørrelser, der giver husene et lettere og mindre kompakt udseende. Til fællestrækkene hører den høje kælder, den udnyttede tagetage og facader og tage af tegl. Husene har ofte dekorative elementer som træskodder, markerede indgangspartier og blyruder.

Den funktionelle tradition er en betegnelse, der dækker den særlige danske udgave af modernismen, som forener modernismens funktionelle og saglige enkelhed med den danske tradition for murede huse. Husene har tydelige referencer til traditionel dansk byggeskik med enkle, murede detaljer og markante bygningskroppe, men de er uden nostalgi, og indarbejder funktionalismens asymmetriske facader og moderne rumindretning til en smuk, harmonisk helhed. Stilen opstod i 30'erne, men har sat sig tydelige spor i såvel statslånshusene som murermestervillaerne fra 50'erne og senere byggeri.

Bygningsdele og overflader. For alle tre hustyper gælder det, at de er opført som traditionelt håndværk, men med et fornyet arkitektonisk udtryk, der peger fremad med afsæt i det dansk byggeskik. Det er derfor vigtigt at undgå nostalgiske løsninger, der strider mod arkitekturen, men det er også vigtigt at bibeholde det håndværksmæssige præg.

Husene har ofte individuelt udformede detaljer ved vinduer, døre, udhæng, skorsten og lignende, og det er vigtigt for husets udtryk at holde fast i disse.

Facader. Murværket er ofte udført med fugetyper og murstensforbandter, der er med til at understrege husenes karakter, og ved renovering er det vigtigt at fastholde disse detaljer. Vandskuring eller pudsning af facaderne skal undgås, da det vil ødelægge husets arkitektoniske sammenhæng.

Tag. Murermestervillaerne fra 50-erne har altid udhæng, mens de to andre typer både kan have udhæng og enkelt udformede gesimser. Hvor husene oprindeligt har lav taghældning med skifertage, er det vigtigt at fastholde dette indtryk, eventuelt med udskiftning til tagpap. Tegltage skal udskiftes med tegl af samme type og farve, og glaserede teglstene må ikke benyttes, da de er ødelæggende for helhedsindtrykket. Udformningen af udhæng og gesims skal så vidt muligt bibeholdes, og tagsten, der bukker ud over sternbrædtet må ikke benyttes, da de er fremmede for arkitekturen. Tagrender skal udføres i Zink, og kviste skal udformes så de passer til husets arkitektur. Tagvinduer var ofte støbejernsvinduer, der nu kan fås i en isoleret udgave, men Veluxvinduer, der kom på markedet i 1942, kan også være et alternativ.

Vinduer og døre. Vinduer og døre varierer i udformning, og ved udskiftning skal den oprindelige opdeling og de oprindelige dimensioner bibeholdes. Bondehus-vinduer og andre nostalgiske typer er fremmede for arkitekturen og må ikke isættes. Der må isættes termovinduer i træ, træ-alu og komposit i samme dimensioner som de oprindelige. Plasticvinduer må ikke benyttes.

Regler. Ovenstående krav er gældende i bevaringsområdet i Ringkøbing og i visse bevarende lokalplaner, og anbefales fulgt i andre områder. Nærmere oplysninger fås ved henvendelse til Ringkøbing-Skjern Kommune.

SMÅBYGNINGER

Småbygninger har altid været en væsentlig del af bebyggelsen i Ringkøbing. Byen har tidligere været præget af købmandsgårde, værksteder, husdyrhold og mange andre funktioner, der krævede større eller mindre bygninger, der var adskilt fra beboelsen, og mange af disse bygninger eksisterer stadig, suppleret med cykelskure, garager, udestuer og andre beskedne småbygninger, der sjældent gør sig gældende i gadefacaden, men ses gennem porte og mellem bygningerne.

Tidligere var bygningerne sjældent præget af store arkitektoniske overvejelser, men med deres simple, funktionelle udformning og selvgroede karakter er de alligevel en berigelse for bymiljøet, og ved ændringer eller nybygning er det vigtigt at bibeholde denne beskedne holdning, der ikke dominerer eller konkurrerer med hovedhusenes arkitektur.

Garager og carporte vil som regel være synlige fra gaden, og ofte indgår de i en sammenhæng med gadefacaden. Det stiller større krav til udformningen, der skal tilpasses hovedhuset og føje sig harmonisk ind i gadebilledet. Det vil ofte være forkert at udforme garager i samme materialer og arkitektur som hovedhuset, da de kan blive for dominerende i forhold til boligen.

Materialer. Som følge af bygningernes beskedne karakter er de ofte opført i materialer, der afviger fra hovedhusene, og derfor er kravene til materialevalg heller ikke de samme, men det er dog vigtigt at understrege, at der gælder de samme krav til kvalitet og udførelse.

Facaderne kan være opført i tegl, eventuelt pudset, eller de kan udføres med traditionel træbeklædning eller i særlige tilfælde facadeplader. Tagene kan udføres som tegl- eller paptage, og i særlige tilfælde som zink- eller metalpladetage. Døre og vinduer skal følge hovedhusenes materialevalg, men kan udføres i en enklere udformning. Drivhuse og udestuer må opføres helt eller delvist i glas.

Småbygninger kan være meget forskellige i arkitektur, materialer og proportioner, men det er altid et krav, at bygningerne passer harmonisk ind i miljøet bag hovedhusene, og nybygninger må ikke være dominerende i kraft af størrelse, udformning, materiale- eller farvevalg, og ved sammenbygning med hovedhuset skal tilbygningen underordne sig dennes facadeudformning og proportioner.

ALTANER

I Ringkøbings bymidte er det kun få af de ældre bygninger, der oprindeligt har haft altaner, og da er der som regel tale om større bygninger, hvor altanerne er ret små, og indgår som en integreret del af bygningen. Ønsket om lys, luft og udsigt, har imidlertid skabt et ønske om nye altaner, og i det følgende er der gjort rede for de generelle forhold, man skal tage i betragtning i forhold til bevaringsbestemmelserne.

Indbliksgener. Ifølge bygningsreglementet skal det sikres, at altaner ikke giver væsentlige indbliksgener for beboerne i naboejendomme eller andre bygninger på egen grund. Vurderingen af, om indbliksgener er væsentlige, afhænger af områdets karakter, og da store dele af Ringkøbings bymidte traditionelt består af lave huse med ugenerede gårde og haver, vil der her blive stillet større krav ved etablering af nye altaner, der fremover kan skabe indbliksgener.

Udformning. Altanernes udformning og størrelse skal altid tilpasse sig husets arkitektur, og hvis der er tale om flere altaner på samme facade, skal de opsættes efter en samlet plan. Normalt vil der ikke kunne godkendes større altandybde end 1,5 m, og understøttende søjler, bærende skråstivere og trækstænger, der er fæstnet højere oppe på facaden end rækværket, vil kun undtagelsesvis kunne tillades.

Gadefacader. I bymidten er der kun få eksempler på altaner i forbindelse med gadefacaderne, og disse indgår som en integreret del af bygningens arkitektur. Der vil derfor kun undtagelsesvist blive givet tilladelse til etablering af nye altaner.

Gårdfacader. Bygningernes facader mod gården eller haven er ofte enklere udført end gadefacaden, og her vil det ofte være muligt at etablere altaner.

Franske altaner i forbindelse med indadgående døre vil ofte være lettere at tilpasse husets arkitektur, lige som de ikke giver samme indbliksgener som udragende altaner.

Altaner i tagetagen, de bryder gesimslinien, kan virke voldsomme og skæmmende, hvorfor der normalt kun tillades en tilbagetrukket kvistaltan bag gesimslinien eller en almindelig altan i forbindelse med en frontkvist. Mansardtage er væsentligt stejlere, og her vil der normalt kunne tillades en udragende altan, men med reduceret dybde.

